

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЦИМБАЛ Богдан Михайлович

УДК 351.865:351.746.1 (327)

**МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
БЕЗПЕКОЮ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

25.00.02 – механізми державного управління

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Харків –2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Опоненти:

доктор наук з державного управління, професор
ЛЕЛЕЧЕНКО Анжела Павлівна,
Національний авіаційний університет, завідувач
аспірантури та докторантури;

доктор наук з державного управління, професор
ОРТІНА Ганна Володимирівна,
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного,
в.о. завідувача кафедри менеджменту та
публічного адміністрування;

доктор наук з державного управління, доцент
СЕРГІЄНКО Лариса Василівна,
Державний університет «Житомирська
політехніка», декан факультету національної
безпеки, права та міжнародних відносин.

Захист відбудеться «26» січня 2024 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Харків, вул. Лермонтовська, 28, зал засідань (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Світлана МОРОЗ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні соціально-економічні, політико-правові, глобалізаційні та інші процеси, що відбуваються сьогодні в Україні та світі, актуалізують питання дослідження системи безпеки загалом і безпеки особистості зокрема. Вони вимагають розробки дієвої правової бази, її відповідності державним інтересам та інтересам особистості, а також, що важливо, ефективного переходу до сталого розвитку. Концептуальний аналіз цих процесів відображає роль держави як найвагомішого соціально-політичного суб'єкта в таких процесах, а також засвідчує необхідність розширення методологічної основи його функціонування в межах міждисциплінарної науки, зокрема науки «Публічне управління та адміністрування». На цій основі видається можливим комплексно підійти до вивчення такої важливої наукової проблеми, як гарантування безпеки особистості в контексті загальнодержавних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та сталого розвитку, адже він становить підґрунтя для формування соціальної безпеки загалом. Її незабезпечення призводить до соціального хаосу, апатії, суспільно-політичних конфліктів, кризових ситуацій тощо.

Слід зазначити, що в останні роки особливо актуалізується необхідність науково-методологічного обґрунтування публічного управління безпеки особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. Це має відбуватись з урахуванням оновленого законодавства в цій сфері, а саме: Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.), Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (2019 р.), Стратегії національної безпеки «Безпека людини – безпека країни» (2020 р.), Стратегії людського розвитку (2021 р.) та ін. Водночас чинне вітчизняне законодавство потребує систематизації та вдосконалення з позиції забезпечення його довгострокової стратегічності на науковій основі. Підтвердженням висловленої гіпотези щодо вироблення нових шляхів і вирішення проблем у сфері безпеки особистості та сталого розвитку може служити необхідність обґрунтування концепції публічного управління в цій сфері та оновлення його інституційної системи. Усе це свідчить про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, а також про його значимість для фундаментальної та прикладної науки.

Методологічні засади публічного та державного управління у сфері сталого розвитку визначено в наукових розробках Дж. Андерсона, В. Бакуменка, Р. Бенедикса, П. Блау, О. Борисенко, К. Бредлі, В. Бульби, В. Воротіна, І. Грицяка, А. Дегтяра, О. Дегтяра, Н. Діденко, О. Іляш, Дж. Коммонса, Р. Коуза, М. Латиніна, А. Лелеченко, Е. Лібанової, І. Лопушинського, А. Маркусена, Дж. Марч, У. Мітчелла, Н. Мельтюхової, Г. Одінцової, Г. Ортіної, Х. Оуена, А. Піке, Г. Річардсона, І. Розпутенка, Л. Сергієнко, Т. Скокпола, В. Сиченка, В. Скуратівського, В. Стрельцова, В. Тертички, А. Халецької та ін.

Публічно-управлінські аспекти гарантування національної безпеки та

безпеки особистості досліджено в наукових працях Дж. Андерсона, У. Бережницької, З. Бзежинського, С. Белая, О. Бондаренка, С. Гантінгтона, А. Гіндеса, В. Горбуліна, І. Гришової, О. Гудзинського, С. Домбровської, Ю. Древалія, Б. Зеленого, О. Коваль, В. Копанчука, О. Кравчука, О. Крюкова, С. Крука, Н. Нижник, О. Ніколюк, О. Новікової, А. Помази-Пономаренко, В. Садкового, Г. Ситника, О. Снігової, В. Степанова, О. Суходолі, С. Тоцького, В. Узунова, П. Хенбекера, Дж. Ховорса та ін.

Не применшуючи вагомих наукових напрацювань зарубіжних і вітчизняних учених з різних галузей фундаментальної науки, відзначимо необхідність комплексної розробки методологічних засад і результативної системи публічного управління безпекою особистості в умовах сталого розвитку в Україні. Актуальність розв'язання цих проблем публічного управління визначає вибір мети, завдань і структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідної роботи, що виконувалась навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України за темою «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007). Під час її виконання автором розроблено пропозиції з удосконалення інституціонального середовища державної політики сталого розвитку України в напрямку забезпечення соціальної безпеки й безпеки особистості.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних основ і розроблення практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

- узагальнити теоретичні засади ролі особистості в системі управління безпекою особистості в умовах сталого розвитку, визначивши основні управлінські принципи її соціального захисту;

- розкрити особливості проблематики безпеки особистості як об'єкта публічного управління;

- обґрунтувати методологічні засади побудови системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку, окресливши підходи до формування безпекових механізмів такого управління;

- дослідити генезу функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України;

- оцінити результативність дії організаційного та економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України;

- охарактеризувати закордонні моделі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку;

- запропонувати концептуальні засади вдосконалення системи

публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України;

– удосконалити підхід до впровадження перспективних форм публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку;

– визначити новації у правовому механізмі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку;

– обґрунтувати перспективи розвитку організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

Об’єкт дослідження – публічне управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

Предмет дослідження – механізми публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі використано комплекс методів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження. Вони ґрунтуються на фундаментальних положеннях публічного управління соціальним і безпековим розвитком, конфліктології, інституціоналізму тощо.

Відзначимо, що дисертаційне дослідження побудовано на *комплексному, інституціональному, організаційно-функціональному та модельному підходах*, у межах яких застосовано такі методи:

1) *логічного узагальнення, аналізу, синтезу й абстрагування* – під час дослідження ролі особистості в системі управління безпекою людини в умовах сталого розвитку (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3);

2) *теоретизування, історичної формалізації та ідеалізації* – для розкриття методології формування механізмів публічного управління соціальної безпеки особистості в контексті сталого розвитку, а також визначення генези функціонування таких механізмів в Україні (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1);

3) *індукції, дедуції, системного та діалектичного аналізів* – з метою оцінювання результативності дії організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України (підрозділ 3.2);

4) *порівняння, вибірки й опису* – під час з’ясування стану правової бази України та інших країн світу щодо реалізації публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку (підрозділ 3.3);

5) *моделювання та прогнозування* – для обґрунтування концепту вдосконалення та розвитку механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, а також для формулювання висновків дисертації та пропозицій (підрозділи 4.1, 4.2, 4.3).

Інформаційно-фактологічну основу дослідження становлять закони України, укази Президента України, нормативні акти Уряду України, аналітичні матеріали Міністерства соціальної політики України, статистична інформація Державної служби статистики України тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є одним з перших у вітчизняній галузі науки «Публічне управління та адміністрування» дисертаційним дослідженням, в якому на доктринальному рівні вирішено важливу наукову проблему, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ і розробленні практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

Наукова новизна результатів конкретизується в таких положеннях:

уперше:

– обґрунтовано методологічні засади побудови системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку, що полягають у застосуванні комплексного підходу, з одного боку, до формування правового, організаційного, економічного та безпекового механізмів, які приводять цю систему в рух, а з іншого – до оцінювання напрямків їх функціонування;

– запропоновано концептуальні засади вдосконалення публічного управління у сфері безпеки особистості та сталого розвитку України, що передбачають систематизацію дії його організаційного механізму, а саме: 1) активізацію діяльності центральних органів виконавчої влади із забезпечення координації державної політики у цій сфері; 2) відновлення роботи Національної ради із сталого розвитку; 3) актуалізацію ролі регіональних органів публічної влади в питаннях забезпечення безпеки особистості та ін.;

– визначено новації у правовому механізмі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, серед яких найбільш значущою є прийняття концепції безпеки особистості, що передбачає визначення, моніторинг і попередження загроз, пов'язаних з актуалізацією міграційних процесів, поширенням проблем бідності та хвороб, посиленням несприятливого природного впливу, а також загроз, які виникають у період військових, збройних, суспільно-політичних та інших конфліктів, здатних спровокувати підрив національної та соціальної безпеки;

удосконалено:

– наукові положення про те, що безпека виступає універсальною цінністю лише остільки, оскільки допускається її змістовне різноманіття, відсутність у кожний момент часу єдиного конкретного смислового способу безпеки. Й оскільки це різноманіття в перехідний період від однієї суспільної системи до іншої особливо значне, то ступінь реалізації якомога більшої кількості різноманітних образів безпеки (за даними техніко-виробничих, екологічних та інших властивостей системи) виступає важливим індикатором просування до прогресивнішого і гуманного суспільства;

– комплексний підхід до впровадження перспективних форм публічного управління у сфері забезпечення сталого розвитку та безпеки особистості, у межах якого (підходу) обґрунтовано необхідність доопрацювання чинної правової бази України шляхом її доповнення положеннями щодо розвитку

форм координації з метою забезпечення безпеки особистості на регіональному рівні, що є найбільш наближеним до потреб населення;

– напрями розвитку організаційного та економічного механізмів публічного управління у сфері безпеки особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, які передбачають заходи з реагування на загрози в цій сфері, задля оцінювання стану інституційної реалізації яких (заходів) запропоновано застосовувати ключові показники ефективності (КРІ);

дістали подальшого розвитку:

– проблематика безпеки особистості крізь призму її характеристики як об'єкта публічного управління, яку (проблематику) обґрунтовано в межах загальних положень галузі науки «Публічне управління та адміністрування», що дозволили встановити напрями вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері національної безпеки із урахування науково-теоретичних засад, а саме: щодо уточнення поняття інтересів особистості, якісних і кількісних показників стану їх реалізації, а також загроз, що можуть негативно впливати на ці показники;

– визначення генези функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України з позиції його стратегічності, що дало змогу згрупувати такі етапи: 1) «етап закладення основ системи безпеки та стабільного розвитку держави» – 1991–1996 рр. (прийнята Конституція України та інші важливі правові документи в досліджуваній сфері); 2) «етап перманентного формування» – 1997–2014 рр. (акцентується увага саме на забезпеченні соціальної й економічної державної політики); 3) «етап відновлення реформування» – з 2015 р. і по теперішній час (характеризується забезпеченням насамперед сталого розвитку України та середньострокової стратегічності системи її безпеки з акцентуванням уваги саме на безпеці особистості);

– узагальнення закордонного досвіду реалізації моделей публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку держави із застосуванням модельного підходу до визначення можливостей використання позитивного даного досвіду, що передбачає включення до переліку критеріїв оцінювання ситуаційних змін таких взаємопов'язаних моделей: 1) моделі стійкого розвитку; 2) моделі нестійкого розвитку; 3) нової моделі організації соціально-економічного розвитку, яка визнана методологічною основою формування системи безпеки суспільства та окремої особистості, а також дієвої державної політики;

– підходи до оцінювання стану результативності дії організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України в розрізі основних складників, унаслідок чого встановлено поліцентричність формування організаційного механізму публічного управління в цій сфері та невідповідність його функціональної будови об'єктові державного впливу через неврахування положень інституціоналізму, що підтверджено результатами стану функціонування економічного механізму публічного

управління за стратегічними й оперативними цілями у таких сферах, як демографічна, охорона здоров'я та праці, наука та освіта, культура, рівень життя, зайнятість і соціальна підтримка населення, забезпечення гендерної рівності чоловіків та ін.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що сприятиме підвищенню результативності реалізації державної політики у сфері забезпечення сталого розвитку та безпеки особистості.

Зокрема, запропоновані автором підходи до підвищення результативності публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України використовуються в діяльності Департаменту соціального захисту населення Харківської обласної державної адміністрації та Департаменту соціальної політики Управління з соціальних питань Харківської міської ради Харківської області.

Крім того, теоретичні положення дисертації щодо формування інституціональної системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України застосовано під час проведення лекцій і практичних занять із навчальних дисциплін «Управління соціальним і гуманітарним розвитком» та «Організаційно-правові засади державного управління» за програмою підготовки магістрів державного управління в Національному університеті цивільного захисту України (акт № 6 від 16.10.2022 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, теоретичні та прикладні результати якої отримано особисто здобувачем. З опублікованих у співавторстві наукових праць, у роботі використано лише ідеї та положення, які є результатом особистих напрацювань. Внесок автора конкретизовано у Списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й практичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, були апробовані на таких міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: в тезах доповідей вебінару «Запобігання надзвичайним ситуаціям та їх ліквідація» (м. Харків, 2022 р.); Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Держава ХХІ століття: погляд молоді (присвячена Дню Науки)» (м. Житомир, 2022 р.); IV Всеукраїнської наукової конференції «Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу» (м. Харків, 2022 р.); IV Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 2022 р.); Щорічній науково-практичній конференції «Публічне управління: український вимір» (м. Харків, 2022 р.); міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, Практика» (м. Харків, 2023 р.) та ін.

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у

31 науковій праці, із них: 2 монографії, з яких одна одноосібна; 16 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 5 – у закордонних наукових фахових виданнях, а також 8 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій за темою дослідження становить 31,5 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації зумовлені предметом, метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, які містять 15 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 389 сторінок, з них 339 стор. – основний текст. Дисертація містить 13 таблиць на 16 сторінках, 10 рисунків на 9 сторінках. Список використаних джерел (407 найменувань) – на 41 сторінці, 4 додатки – на 8 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробленості, з'ясовано зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їхню апробацію й оприлюднення.

У **першому розділі** *«Теоретичні основи дослідження ролі особистості в системі управління безпекою людини в умовах сталого розвитку»* – досліджено наукові підходи до характеристики людського фактору в системі публічного управління безпекою людини, розглянуто соціальні принципи, фактори й механізми забезпечення безпеки особистості в системі публічного управління, а також роль соціального захисту особистості в системі забезпечення безпеки в умовах стабільного розвитку.

З'ясовано, що безпека виступає універсальною цінністю лише остільки, оскільки допускається її змістовне різноманіття, відсутність у кожний момент часу єдиного конкретного смислового способу безпеки. І оскільки це різноманіття в перехідний період від однієї суспільної системи до іншої особливо велике, то ступінь реалізації якомога більшої кількості різноманітних образів безпеки (за даними техніко-виробничих, екологічних та інших властивостей системи) виступає важливим індикатором просування до прогресивнішого і гуманного суспільства.

Виявлено, що феномен безпеки як соціальна проблема перехідного суспільства пред'являє як мінімум три основні вимоги до його наукового дослідження, а саме:

1. Комплексність і міждисциплінарність теорії, що розвивається: необхідно взяти до уваги як зовнішні, так і внутрішні аспекти безпеки; потенційну та реальну її іпостасі, а також правові (неправові), економічні, політичні, психологічні та інші «проекції» цього багатогранного феномену.

2. Переважно емпіричний статус теорії: в суспільстві, що кардинально

змінюється, реально складається соціетальна безпека та її взаємозв'язок з індивідуально-груповою безпекою – невідомі з багатьма змінними, які можна виявити тільки емпіричним шляхом. Крім того, без звернення до вивчення «даного суспільства в даних фактах» навряд чи можна виявити кількісні та якісні закономірності трансформації індивідуальної безпеки, різноманіття її образів та обмежувачів в умовах реформ.

3. Взаємопов'язане вивчення різних рівнів соціальної реальності – соціетального, соціального (групового) та індивідуального – з акцентом на груповий рівень як розширювач або обмежувач безпеки індивідуальної та як фактор чи бар'єр для формування того чи іншого типу соціетальної безпеки.

Дослідження науково-теоретичних положень і чинного законодавства у сфері нацбезпеки України дало змогу засвідчити, що така безпека органічно пов'язана з особистою безпекою громадян. Конкретизовано, що безпека особистості – це захищеність життєво важливих інтересів окремих громадян, соціальних груп, суспільства в цілому. При цьому виявлено, що базис для забезпечення стану захищеності таких інтересів становить система суспільних цінностей, серед яких виокремлено такі:

- 1) безпека особистості та суспільства;
- 2) законність і правова захищеність людини;
- 3) демократія та народний суверенітет;
- 4) плюралізм і вільна боротьба ідей та інтересів;
- 5) мир і злагода в суспільстві тощо.

Акцентовано, що ці суспільні цінності дозволяють дієво реагувати на внутрішні та зовнішні загрози політичного, економічного, державно-управлінського, соціального та іншого характеру. Обґрунтовано, що головним під час гарантування безпеки особистості є наявність політичної волі держави, інтеграція всіх засобів, що беруть участь у цьому процесі, подальше поліпшення становища в економічній, соціальній, науково-технічній та військовій сферах. Крім того, наполягається на необхідності формування відповідного наукового та матеріально-фінансового забезпечення для належного функціонування зазначених сфер.

Установлено, що проблема забезпечення безпеки людини у процесі трудової діяльності та зниження завдяки цьому професійних ризиків є однією з найважливіших проблем розвитку цивілізованих соціально-трудова відносин. З огляду на це сформульовано основні управлінські принципи безпеки особистості, що передбачають її розвиток за умови стабільного функціонування держави та її інституцій, а також виникнення правових відносин (позбавлених корупційної, лобістської та іншої деструктивної спрямованості), а також за умови наявності ефективної економіки. На цій підставі до управлінських принципів безпеки особистості віднесено:

- забезпечення балансу особистісних, суспільних та державних цінностей на основі їхньої соціокультурної наступності;
- забезпечення прав особистості відповідно до правоментальних уявлень про справедливість, правду, совісті, громадську солідарність;

- законність та гласність;
- єдність та ієрархічність системи безпеки особистості;
- пріоритет заходів і засобів попередження перед запобіжними заходами, відповідність цих заходів змісту, характеру та масштабу прогнозованих або реальних збитків.

Наполягається, що ці соціально орієнтовані принципи становлять базис для виокремлених у роботі безпекових механізмів публічного управління щодо забезпечення захисту особистості (рис. 1). Конкретизовано, що структурно зазначені механізми відзначаються соціально-економічною спрямованістю, що передбачає здійснення державою соціального захисту інтересів особистості.

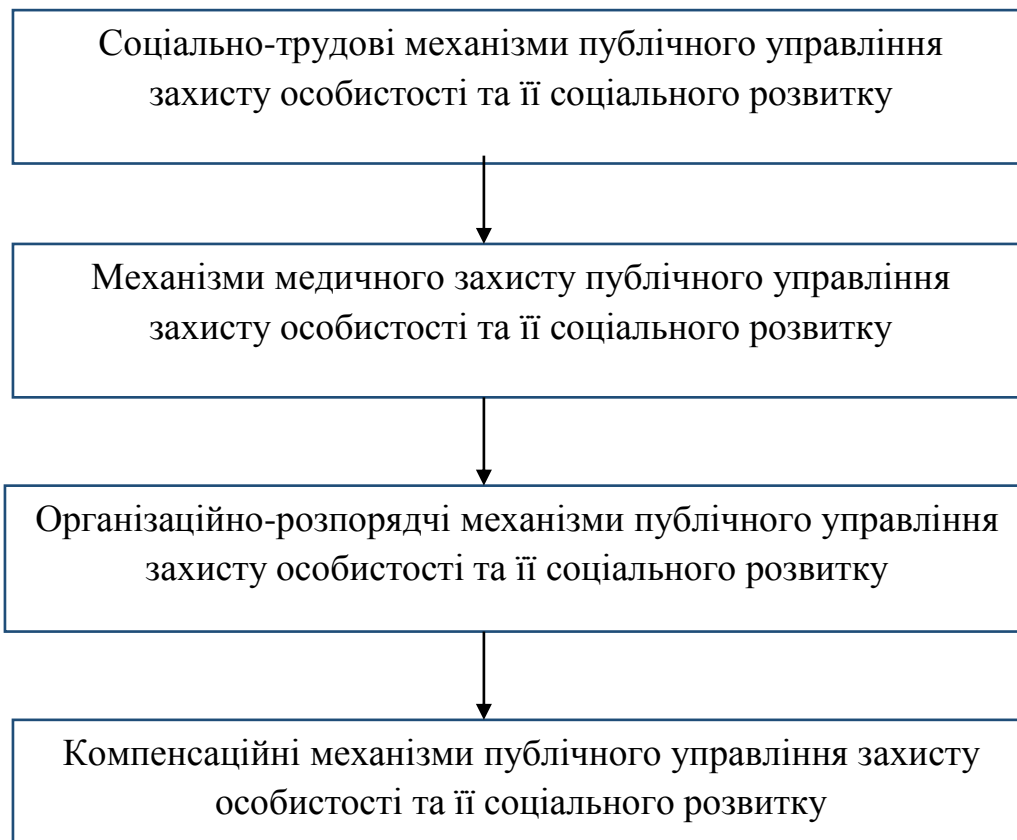

Рис. 1. Класифікація безпекових механізмів публічного управління захисту особистості та її соціального розвитку

Визначено, що безпекові механізми публічного управління захисту особистості та її соціального розвитку передбачають надання:

1. Соціальних гарантій, які забезпечують регулювання тривалості робочого дня; режиму праці та відпочинку, меж працездатного віку, мінімального розміру страхового стажу з метою отримання права на пенсійне забезпечення тощо.

2. Соціальних гарантій, що гарантують матеріальну забезпеченість (гарантований мінімальний розмір заробітної плати, тарифні сітки з оплати праці, оплачувані відпустки, мінімальний розмір допомоги у зв'язку з втратою

працевдатності тощо).

3. Соціальних гарантій щодо допустимого рівня фізичного навантаження, інтенсивності праці, її нормування тощо.

4. Соціальних гарантій професійно-освітнього та інформаційного забезпечення (наявність систем професійної підготовки працюючих, і особливо для виробництв та професій з високим рівнем професійного ризику).

Отже, така соціальна спрямованість безпекових механізмів публічного управління захисту особистості дозволила наполягати на визначенні серед них конкретних механізмів державного впливу – правовому, організаційному й економічному. Підґрунтя для надання таких пропозицій становлять допрацьовані наукові засади щодо типологізації механізмів державного управління.

У другому розділі *«Методологія формування механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку України»* – визначено проблематику безпеки особистості як об'єкта публічного управління, обґрунтовано методологічні засади побудови системи публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку, а також підходи до розвитку механізмів публічного управління в цій сфері.

Розкрито особливості проблематики безпеки особистості як об'єкту публічного управління, що дозволили визначити фактори, які становлять суттєву загрозу для такого виду безпеки. Виявлено, що вони створюють небезпеку для існування, функціонування та розвитку життєво важливих інтересів та цінностей особистості, суспільства та держави. Це фактори, що негативно впливають на правову систему, що знижують ефективність, результативність її дії. До таких чинників також віднесено інституційні, що пов'язані з діяльністю суб'єктів публічного управління (державного апарату) і функціонуванням самої держави. Систематизовані чинники не тільки різнохарактерні, але й суперечливі. З одного боку, йдеться про відсутність законодавчих актів (стандартів у сфері охорони праці), з іншого – про застарілість правових документів, покликаних гарантувати безпеку особистості (зокрема, законодавства у сфері охорони здоров'я, праці та ін.).

Акцентовано, що державні органи зобов'язані забезпечувати безпеку особистості. Це відбувається в межах чинної Стратегії національної безпеки (2020 р.) і спеціального законодавства. Наголошено, що воно не конкретизує належним чином інтереси особистості, які є складовими національних інтересів. Крім того, з'ясовано, що в чинному законодавстві у сфері нацбезпеки є відсилочна правова норма щодо визначення загроз цій безпеці загалом і безпеці особистості зокрема. Уважаємо, що їхнє закріплення має відбуватися в межах Стратегії національної безпеки України. Крім того, доведена необхідність доопрацювання Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.) у напрямку уточнення поняття «інтереси особистості», якісних і кількісних показників стану їхньої реалізації, а також загроз, що можуть негативно впливати на зазначені показники.

З метою результативного доопрацювання вищевказаних правових

документів обґрунтовано методологічні засади побудови системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку. Вони дозволили виокремити такі її (системи) елементи:

- мету, завдання та принципи;
- функції;
- методи та засоби;
- суб'єктів й об'єкт;
- механізми (табл. 1).

Таблиця 1

Структура системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку

№ з/п	Складові	Зміст
1	2	3
1	Мета	Вирішення протиріччя між існуючою системою публічного управління та належно-функціонуючою за умови виваженого формування та реалізації механізмів публічного управління безпекою особистості з урахуванням думки громадськості, а також вчасного врахування отриманих від неї пропозицій.
2	Завдання	Забезпечення виконання основних функцій публічного управління, коригування процесів їхнього виконання. Забезпечення орієнтації дій органів публічної влади на інтереси населення. Здійснення громадського контролю за станом функціонування системи публічного управління безпекою особистості, що передбачає здійснення моніторингу й аналізу інформації, її накопичення й використання з метою коригування стану функціонування системи публічного управління безпекою особистості.
3	Принципи	Принцип взаємоузгодженого проведення публічного управління та державного управління. Орієнтація на інтереси громадян як окремо взятих особистостей, визначення й урахування їхньої думки. Принцип цільової спрямованості й організованості публічного управління. Принцип прогнозованості. Принцип адаптивності. Принцип комплексності. Принцип стимулювання. Принцип публічності. Принцип відповідальності.

1	2	3
4	Функції	Планування (прогнозування, планування). Організації (організації, регулювання, координування). Мотивації. Контролю (моніторингу, аналізу, коригування).
5	Методи	Організаційні, правові, економічні, інформаційні та інші ресурсні методи. Методи збирання інформації, аналізу інформації (її оцінювання щодо потенціалу системи публічного управління безпекою особистості; урахування думки громадськості). Методи прогностичні, моделювання тощо.
6	Засоби	Нормативно-правові акти, ІКТ, організаційно-функціональні, інформаційні, ресурсні тощо.
7	Суб'єкти	Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, консультативно-дорадчі ради при органах державної влади, громадські організації та інші публічні інституції
8	Об'єкти	Безпека громадськості як стан захищеності інтересів особистості, що полягають у реалізації конституційних прав і свобод, у забезпеченні особистої безпеки, у підвищенні якості та рівня життя, у фізичному, духовному й інтелектуальному розвитку людини за рахунок використання низки методів і засобів публічного управління, що становлять базис його механізмів.
9	Механізми	Правовий, організаційний, економічний.

Серед визначених елементів механізмів публічного управління відведено особливе значення, адже вони приводять у рух усі інші складові системи публічного управління. Застосування комплексного підходу дало змогу аргументувати типологізацію правового, організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку. Цей підхід дозволяє досягти чотирьох кінцевих результатів (знизити вплив загальнодержавних і локальних загроз у сфері безпеки особистості, забезпечити кадровий та інституційний потенціал, гарантування такої безпеки тощо). У той же час, з метою забезпечення повноцінного досягнення цих результатів аргументовано на необхідності застосування в межах основного підходу до механізмів публічного управління безпекою особистості ще й інших підходів, а саме: стратегічного, системного, концептуального, міжсекторального та ін.

Крім того, акцентовано на ролі оцінювання напрямків функціонування цих механізмів, що передбачає діяльність оцінної групи та робоча група (у разі наявності). Ці експертні групи мають проводити роботу з місцевими органами влади щодо розробки комплексної стратегії з усунення виявлених проблем та

виконання рекомендацій, що містяться у звіті за результатами оцінювання. Акцентовано на розробці стратегії, що як процес має ґрунтуватися на залученні до цього громадськості. Різні зацікавлені сторони, що беруть участь в оцінюванні, повинні брати активну участь у розробленні стратегій та державної політики. Доведено, що така стратегія повинна розроблятися відповідно до принципів комплексного підходу на основі публічного управління безпекою особистості, що включає: регулювання, втілення в життя, взаємодію та підтримку життєстійкості. Наголошено, що методика оцінювання повинна включати систему моніторингу й аналізу механізмів публічного управління безпекою особистості на основі залучення до оцінювання громадськості.

У третьому розділі *«Стан функціонування механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку в Україні та світі»* – проаналізовано генезу функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, оцінено стан результативності дії організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, а також узагальнено зарубіжні моделі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку.

Аналіз генези функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України дає змогу стверджувати про зміну парадигми в процесах забезпечення такого розвитку та системи безпеки. Такі зміни відображаються в наукових уявленнях щодо формування соціальної безпеки, налагодження соціального партнерства тощо. Це прослідковується також і в схвалених стратегіях, концепціях і програмних документах, що забезпечення сталого розвитку України, а також напрямів гарантування її соціальної безпеки загалом і безпеку особистості зокрема.

Установлено, що з моменту проголошення незалежності України було прийнято понад 200 правових документів (стратегій, концепцій і програм) у сфері забезпечення сталого розвитку й безпеки особистості. Аналіз зазначених документів дає підстави стверджувати, що в них у різній мірі визначені особливості забезпечення сталого розвитку й безпеки особистості залежно від періоду функціонування України. З'ясовано, зокрема, таке: 1) у період з 1991 р. по 1996 р. було закладено основи системи безпеки й стабільного розвитку України шляхом прийняття її Конституції та перших стратегічних документів у цій сфері; 2) у період з 1997 р. і по 2014 р. відбувалося перманентне формування сталого розвитку шляхом реалізації стратегічних і програмних документів, що визначають окремі напрями і соціальної, і економічної державної політики; 3) у період з 2015 р. і по теперішній час, на відміну від попередніх років, вживаються заходи щодо забезпечення саме сталого розвитку України та системи її безпеки, з акцентуванням уваги саме на безпеці людини.

Щодо сучасного періоду функціонування України, то відзначено, що воно відбувається з урахуванням положень Цілей сталого розвитку України на період

до 2030 року (2019 р.), Стратегії національної безпеки «Безпека людини – безпека країни» (2020 р.), Стратегії людського розвитку (2021 р.). Розгляд цих підзаконних актів дозволив наполягати, з одного боку, на їх інноваційності, а з другого – на необхідності їх доопрацювання в напрямку дотримання наукових державно-управлінських принципів (комплексності, стратегічності, публічності, результативності, ефективності, послідовності тощо).

Оцінено стан результативності функціонування організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку України, що охарактеризовано як незадовільний. Це підтверджено низькими показниками розвитку таких сфер суспільної життєдіяльності, що забезпечують сталий і безпечний розвиток України, як демографічна, охорона здоров'я, наука й освіта, культура, фізична культура й спорт, рівень життя, зайнятість та соціальна підтримка населення, забезпечення рівності чоловіків і жінок.

При цьому виявлено, що в межах чинного правового поля України не визначено необхідних критеріїв публічного управління, які б дозволяли оцінити на системній основі фактичний стан забезпечення і безпеки особистості, і сталого розвитку України. Зважаючи на це, пропонується застосувати комплексний підхід до визначення таких критеріїв під час доопрацювання Стратегії людського розвитку (2021 р.). Доведено, що здійснення цих заходів унеможливить появу нових і загострення наявних негативних тенденцій у сфері безпеки особистості та держави.

Крім того, наголошується на вдосконаленні існуючої поліцентричної будови організаційного механізму публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку України. Установлено, що до формування та реалізації такого управління залучено 8 основних міністерств, понад 15 центральних органів виконавчої влади (окремі фонди, а також різні відомчі підприємства та установи), місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування в регіонах. Така невідповідність функціональної структури організаційного механізму публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку України негативно позначається на об'єктові державного впливу, що засвідчено показниками людського розвитку (у демографічній, освітній, науковій, культурній та інших сферах).

Систематизовано закордонні моделі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку: 1) «модель стійкого розвитку»; 2) «модель нестійкого розвитку»; 3) «нову модель організації сталого розвитку». Об'єкт методологічного дослідження становили: типи суспільства; глобальні трансформації; особливості саморегулювання суспільства; етапи розвитку європейської соціальної ідеї; організаційна модель праці; напрями глобалізації бізнесу та держав; моделі публічного та державного управління; етапи інституалізації соціальної безпеки та сталого розвитку. Для аналізу обрано такі історичні періоди: початок ХХ ст. і по теперішній час. З'ясовано, що, незважаючи на відсутність єдиної моделі щодо забезпечення сталого розвитку та безпеки особистості, саме нова модель організації сталого

розвитку відзначається значною дієвістю, адже враховує зміни його парадигми та вимоги суспільства щодо комплексного гарантування безпеки людини й реалізації «належного врядування».

Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України, рекомендовано впроваджувати саме «нову модель організації сталого розвитку» на її теренах. Причинами цього є те, що зазначена модель набула повсюдного поширення в Німеччині, Республіці Польща та в інших країнах, які визнані регіональними лідерами Центральної та Східної Європи в питаннях забезпечення безпеки людини та соціально-економічного розвитку суспільства загалом. Ці держави обрані для дослідження тому, що вони є членами Європейського Союзу, до якого прагне вступити Україна, мають із нею схожість географічного розташування, чисельність населення, є її стратегічними партнерами та ін.

Варто відзначити, що щороку визначається міжнародний рейтинг найбезпечніших та найнебезпечніших країн світу для людини (за критеріями рівень життя, стан громадського порядку тощо). В останні роки Німеччина та Республіка Польща входять до 20 найбезпечніших країн, а Україна, на жаль, до 20 найнебезпечніших країн (рис. 2).

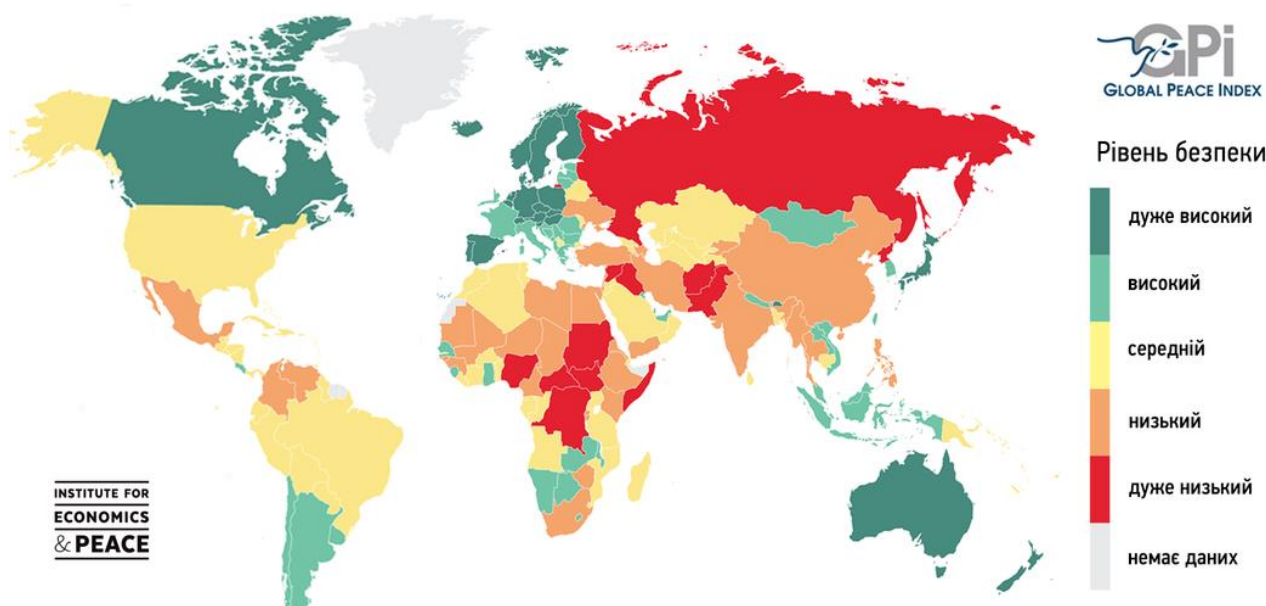

Рис. 2. Інфографіка найбезпечніших і найнебезпечніших країн світу в 2020 р.

Отже, вказані аспекти дозволяють наполягати на доцільності вивчення й аплікування досвіду саме Німеччини та Республіки Польща на вітчизняних теренах щодо належного врядування в напрямку забезпечення сталого розвитку та безпеки людини.

У четвертому розділі «Удосконалення системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України» – на основі аналізу та синтезу наукових результатів, отриманих у межах дослідження, обґрунтовано підхід до вдосконалення системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, а також визначено стратегічні напрями вдосконалення механізмів

публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку.

У дослідженні запропоновано концептуальні засади вдосконалення інституціональної системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку в Україні. Ці засади передбачають урахування загальних і спеціальних наукових принципів державного управління, а саме: системності, комплексності, результативності, ефективності, публічності (прозорості та відкритості), синергічності тощо. Дотримання цих принципів покликано забезпечити виважене формування та функціонування інституціональної системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку.

При цьому наполягається не на створенні абсолютно нової інституції в зазначеній сфері, а на функціональній оптимізації системи публічного управління нею. Виявлено, що вона може бути організаційною та функціональною. Перший вид (організаційне вдосконалення) передбачає поліпшення структури інституціональної системи публічного управління або створення нового органу, а другий вид – уточнення функцій і завдань уже наявних інституцій. Зважаючи на їхню велику кількість у зазначеній сфері, рекомендується визнати Мінрегіон України координуючим суб'єктом, що здатний підвищити результативність у забезпеченні сталого розвитку та безпеки людей (рис. 3). Це здійснено з позиції, по-перше, парадигмальності та стартегічності сфери сталого розвитку та безпеки особистості. А по-друге, складності її врегулювання, що може здійснити та інституція, яка найбільш наближена до агрегації інтересів населення й забезпечення розвитку регіонів, що є стратегічним рівнем сталого розвитку (оперативним його ядром).

З метою комплексної реалізації рекомендацій щодо функціонального розвитку інституціональної системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку в Україні обґрунтована систематизація дії організаційного й правового механізмів такого управління. Щодо першого (організаційного) механізму, то доведена важливість урахування позитивного закордонного досвіду його функціонування. Визначено, що відповідний досвід напрацьовано в Німеччині, Республіці Польща та в інших країнах центрального й південно-східного субрегіону Європи. Цей досвід відзначається таким: функціональним розвитком інституціональної системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку в напрямку горизонтальної та вертикальної координації. Виявлено, що вони не виключають один одного, навпаки підсилюють рівень їх реалізації. На підтвердження можемо вказати, що горизонтальна координація державної політики у сфері сталого розвитку, що набувала таких форм: 1) у Німеччині форми координації спільних проблем покращання регіональної економіки та сталого розвитку; 2) у Республіці Польща інституційної форми, що передбачає діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади (Міністерства регіонального розвитку, що забезпечує сталий розвиток по всій країні).

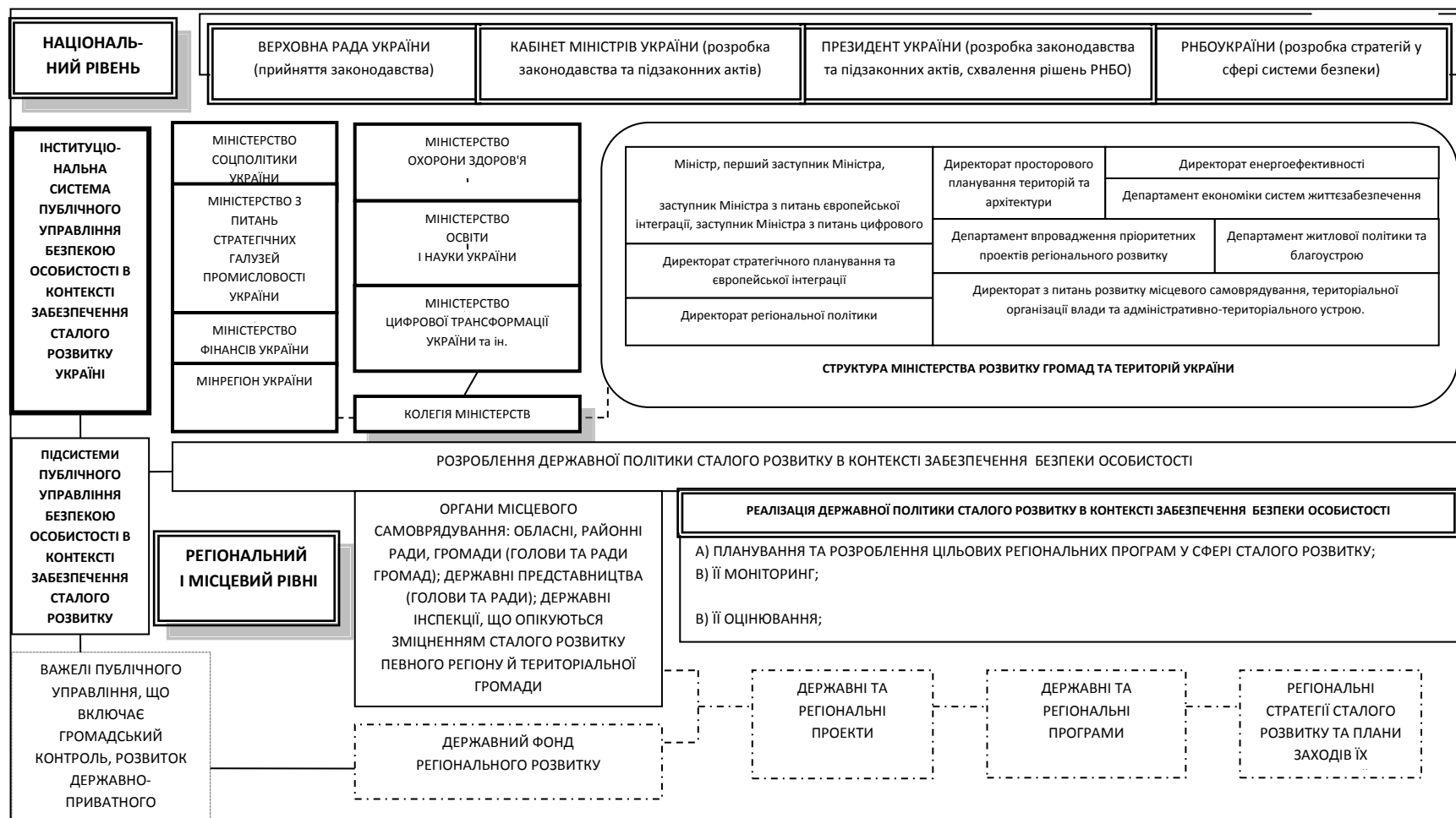

Рис. 3. Інституціональна система публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України

Крім того, у цих країнах реалізується вертикальна координація державної політики у сфері сталого розвитку, яка набувала таких форм:

1) у Республіці Польща форми укладення регіональних і територіальних угод (контрактів);

2) у Німеччині форми спільної участі в координаційних комітетах.

На підставі цього висловлена та доведена гіпотеза щодо перспективності впровадження таких закордонних форм горизонтальної та вертикальної координації державної політики у сфері забезпечення сталого розвитку на вітчизняних теренах, особливо в напрямку гарантування соціальної безпеки та безпеки особистості. Ця гіпотеза передбачає врахування рекомендації ОЕСР, ПРООН, Європейської конференції із сталого розвитку та інших міжнародних організацій щодо здійснення дієвого, демократичного та результативного управління у зазначеній сфері.

Крім того, серед напрямів функціонального розвитку інституціональної системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України визначено також активізацію Мінрегіону України в зазначеній сфері шляхом відновлення роботи Національної ради із сталого розвитку. З'ясовано, що ця рада була створена у 2009 р. відповідно до рекомендацій Всесвітнього саміту щодо сталого розвитку, що відбувся у 2002 р. Проте діяльність в Україні було припинено через її ліквідацію у 2013 р. Причинами цього є брак фінансування, не створення професійного секретаріату тощо. Разом із тим, припинення діяльності цієї ради негативно позначається на гарантуванні соціальної безпеки та безпеки особистості. Відтак, рекомендується відновлення в статусі цієї ради та поновлення її функціонування.

Акцентовано, що аналогічні Національні ради у сфері сталого розвитку також були створені й у інших країнах південно-східного субрегіону Європи (Сербії, Хорватії та ін.), але майже одразу після проведення Всесвітнього саміту щодо сталого розвитку (тобто у 2003 році). Установлено, що ці національні ради засвідчили свою життєздатність і, як результат, у вказаних країнах були вчасно розроблені та схвалені національні стратегії їхнього сталого розвитку та здійснено перехід до нього. Урахування цього позитивного зарубіжного досвіду в Україні визнано перспективним, адже в ній і досі не забезпечено сталий розвиток, на відміну від Сербії та Хорватії. Більше того, аргументовано, що в Україні не впроваджуються належним чином принципи послідовності та збереження інституційної пам'яті, які передбачають комплексне визначення цілей сталого розвитку, їх урахування під час оновлення стратегій, покликаних його забезпечити. На цій підставі обґрунтовано розробку стратегії сталого розвитку України на середньо- і довгостроковий період, в якій би було забезпечено дотримання вищевказаного принципу.

Визначено наукові підходи до вдосконалення системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку, серед яких комплексному відведено ключову роль. Обґрунтовано, що він забезпечує результативне впровадження форм вертикальної координації

державної політики у сфері безпеки особистості в контексті забезпечення сталого розвитку в Україні. Серед цих форм виокремлюють такі:

- 1) укладення регіональних і територіальних угод;
- 2) здійснення стратегічного планування з метою гарантування соціальної безпеки та безпеки особистості;
- 3) деконцентрація владних повноважень, що відбувається в межах реформи децентралізації влади;
- 4) спільна участь у координаційних комітетах чи інших інституціях (радах, комісіях тощо);
- 5) реалізація публічно-приватного партнерства в напрямку підтримки соціальної безпеки та безпеки особистості на належному рівні.

Установлено, що ці форми вертикальної координації в різній мірі відзначаються дуальністю та парадигмальністю. Дуальність передбачає впровадження цих форм як у режимі реального часу, так і в майбутньому, а парадигмальність – формування нових основ у розвитку системи публічного управління, що набуває нового змісту.

Доведено, що дуальністю та парадигмальністю впровадження характеризуються, насамперед, укладення регіональних і територіальних угод, здійснення стратегічного планування, а також реалізація публічно-приватного партнерства. Акцентовано, що деконцентрація владних повноважень, що відбувається в межах реформи децентралізації влади, і спільна участь у координаційних комітетах чи інших інституціях (радах, комісіях тощо) відзначаються парадигмальністю, але не дуальністю. Оскільки не можуть тривати бескінечно, вимагають удосконалення системи публічного управління, припинення його реалізації в застарілих формах і забезпечення його соціальної орієнтованості.

З огляду на зазначене наполягається на оновленні законодавства України у сфері укладення регіональних угод, особливо в напрямку гарантування соціальної безпеки та безпеки особистості. Підставою для висловлення таких рекомендацій є відсутність належного визначення: особливостей укладення цих угод; сфер їхнього застосування; повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері регіонального співробітництва, а також органів публічної влади окремих адміністративно-територіальних утворень у цій сфері тощо. На уточнення саме цих аспектів звернуто увагу в роботі, із наведенням конкретних нормотворчих пропозицій.

У п'ятому розділі *«Розвиток механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого функціонування України»* – запропоновано концептуальні засади розвитку механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого функціонування України, окреслено новації у правовому механізмі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку, а також перспективи розвитку організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в Україні.

Проведене дисертаційне дослідження дозволило зробити висновок про те,

що наразі забезпечення безпеки особистості, а, відтак, захист прав людини і її соціальний захист є пріоритетним напрямом державної політики всіх цивілізованих країн та основним питанням міжнародного співробітництва. З'ясовано, що концепція безпеки особистості формувалася під впливом найпрогресивніших положень міжнародних документів у гуманітарній галузі, і є результатом міждержавної співпраці у сфері прав людини. Таким чином, саме сучасні форми співробітництва держав у гуманітарній сфері створили необхідну основу формування концепції безпеки особистості. Її теоретичною базою є фундаментальні міжнародно-правові акти з прав людини, а практичною реалізацією стало активне співробітництво держав як на міжнародному, так і на регіональному рівнях. З цих причин концепцію безпеки особистості слід уважати універсальною або глобальною, тобто такою, що має сферу застосування на національному, регіональному та міжнародному рівнях.

Оцінюючи важливість концепції безпеки особистості слід зазначити те, що сучасний світ стає дедалі взаємозалежнішим. Акцентовано, що вирішення таких глобальних проблем, як ліквідація голоду, хвороб, боротьба з міжнародною злочинністю, екологічні та демографічні проблеми вимагають значних зусиль, нових політичних рішень, пов'язаних з готовністю учасників світової спільноти поставити необхідність вирішення загальнолюдських проблем вище за суверенні інтереси. Таким чином, безпека особистості визнана консолідуючим фактором міжнародного співробітництва під час вирішення глобальних проблем.

Аргументовано, що концепція безпеки особистості має враховувати дуальність забезпечення національної безпеки в цілому. Ця дуальність засвідчує, що через неувагу до інтересів особистості створюються передумови для формування стійкої соціальної напруженості, а також збільшення кількості небезпек для суспільства та держави. Виявлено, що в умовах зниження національної безпеки, послаблюється потенціал соціально-економічного розвитку, це, у свою чергу, негативно позначається на безпеці особистості. У результаті держава позбавляється підтримки тієї частини суспільства, яка не задоволена її політикою та соціально-управлінською практикою. Наголошено, що відсутність безпеки особистості обмежує можливості забезпечення безпеки як такої, а, отже, і стабільності розвитку суспільства та держави.

З'ясовано, що безпека особистості та свобода людей визначаються соціально-економічними умовами суспільства, рівнем політичних та цивільних прав. Скорочення бідності та підвищення рівня життя вплине на істотне соціальне зрушення, забезпечуючи захист людей від негативного впливу політичних, економічних, фінансових та інших факторів. Проведене дослідження дало змогу визнати, що заохочення, повага та захист прав людини безпосередньо пов'язані із забезпеченням безпеки особистості. Це стосується всього комплексу прав людини – громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних, взаємозв'язок яких був визнаний на міжнародному рівні. Соціально-гуманітарні проблеми, поряд з іншими важливими питаннями, що стоять на порядку денному перед світовою спільнотою, вимагаючи

спільного підходу при їх вирішенні, оскільки це є найбільш оптимальним способом забезпечення безпеки в ХХІ ст., в умовах загальної вразливості та взаємозалежності.

Ураховуючи те, що поняття безпеки загалом і безпеки особистості зокрема не лише розширилися, а й набули більш гуманістичного, націленого на людину характеру, зроблено висновок, що всі зміни, викликані подіями останнього десятиліття, передбачають розгляд системи безпеки через призму людської особистості. Це робить концепцію безпеки особистості особливо актуальною та необхідною в Україні. Наголошено, що займаючись питаннями екології, роззброєння, міжнародного тероризму, епідемій, бідності, держави мають вирішувати їх у соціально-гуманітарному ракурсі, маючи на увазі необхідність завжди враховувати інтереси особистості. Визнано, що безпека особистості органічно вписується в національну безпеку, будучи однією з головних її ланок. Відповідно, концепція безпеки особистості не підміняє національної безпеки, а, доповнює її.

Визначено, що на сучасному етапі безпека особистості характеризується як універсальна категорія, що включає захист інтересів особистості, суспільства й держави. У контексті аналізованої концепції під безпекою особистості необхідно розуміти таку тріаду: безпеку особистості, безпеку держави та міжнародну безпеку. Це означає, що держава, яка гарантує свободу й захист своїм громадянам і не порушує взятих на себе зобов'язань, у т. ч. і з міжнародного права (зокрема, у сфері прав людини), тим самим забезпечує безпеку як у країні, так і на міжнародній арені.

Доведено, що безпека особистості є захисною концепцією, яка передбачає створення глобальних та локальних стратегій та ініціатив з нейтралізації та викорінення джерел загроз безпеці особистості, а також підвищення ефективності існуючих захисних механізмів. Концепція безпеки особистості складається з комплексу прав людини, які гарантуються й охороняються на національному рівні, а також потребують спільних зусиль з метою їхнього захисту.

Отже, однією з цілей концепції безпеки особистості є необхідність вироблення більш інтегрованих підходів, що захищають і гарантують увесь комплекс прав особистості, визначений у міжнародних угодах, рекомендаціях міжнародних інституцій у цій сфері. Тому наполягається, що концепція безпеки особистості України є складовою глобальної політики щодо вирішення найскладніших проблем, пов'язаних із збройними, військовими, суспільно-політичними та ін. Конфліктами, що визнані як найбільш актуальні загрози для світу й України.

Розглядаючи безпеку особистості як вищу цінність, концепція визначає, що державні органи й установи повинні акцентувати основну увагу на людині та її безпеці. Крім того, визнаючи взаємозалежність і взаємопов'язаність між країнами та їх населенням, вважаємо, що концепція безпеки особистості ґрунтується на їхніх спільних зусиллях та співпраці з метою створення партнерств та альянсів, які спільно можуть мати більшу силу та можливості. З

огляду на це аргументовано враховувати рекомендації міжнародних організацій на вітчизняних теренах щодо правових, організаційних та інших новацій у сфері забезпечення безпеки особистості.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на доктринальному рівні вирішено важливу наукову проблему, яка полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ і розробленні практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. Це дозволило сформулювати низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства з метою вдосконалення системи публічного управління у сфері гарантування безпеки особистості та сталого розвитку України, які передбачають систематизацію дії його організаційного, правового й економічного механізмів, зокрема:

1. Узагальнено положення про те, що феномен безпеки як соціальна проблема перехідного суспільства пред'являє такі основні вимоги до його наукового дослідження:

– комплексність і міждисциплінарність теорії, що розвивається в умовах зовнішніх і внутрішніх аспектів безпеки, а також правових (неправових), економічних, політичних, психологічних та інших «проекціях» цього багатогранного феномену;

– переважно емпіричний статус теорії (виявлено, що в суспільстві, яке кардинально змінюється, формується соціетальна безпека та її взаємозв'язок з індивідуально-груповою безпекою, представляючи собою невідомі з багатьма змінними, виявити які можливо тільки емпіричним шляхом. З'ясовано, що без звернення до вивчення «даного суспільства в даних фактах» складно визначити кількісні й якісні закономірності трансформації індивідуальної безпеки, різноманіття її форм та обмежень в умовах сучасних реформ);

– взаємопов'язане вивчення різних рівнів соціальної реальності – соціетального, соціального (групового) та індивідуального – з акцентом на груповий рівень як факторові чи бар'єрі для формування того чи іншого типу соціетальної безпеки. На цій підставі уточнено визначення поняття «безпека особистості» як захищеність життєво важливих інтересів окремих громадян, соціальних груп, а також системи суспільних цінностей (якими є безпека особистості та суспільства, законність і правова захищеність людини, демократія та народний суверенітет, плюралізм і вільна боротьба ідей та інтересів, мир і злагода в суспільстві тощо) від внутрішніх і зовнішніх загроз політичного, економічного, державно-управлінського, соціального та іншого характеру. У цьому контексті визначено основні управлінські принципи соціального захисту особистості.

2. Розкрито особливості проблематики безпеки особистості як об'єкта публічного управління крізь призму застосування загальних положень міждисциплінарної галузі науки «Публічне управління та адміністрування».

Зазначені положення передбачають важливість визначення критеріїв і показників розвитку об'єкту публічного управління, а також викликів та загроз, що негативно позначаються на цьому розвитку. Зважаючи на недосконалість Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.) і Стратегії національної безпеки України (2020 р.) в урахуванні загальних положень фундаментальної науки щодо комплексного визначення безпеки особистості, запропоновано доопрацювати ці правові документи в напрямку уточнення поняття «інтереси особистості», якісних і кількісних показників стану їхньої реалізації, а також систематизації загроз, що можуть негативно впливати на такі показники.

3. Обґрунтовано методологічні засади побудови системи публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку, що дозволили виокремити такі її (системи) елементи, як мету, завдання, принципи, функції, методи, засоби, суб'єктів, об'єкт, механізми. Серед зазначених елементів механізми публічного управління мають особливе значення, оскільки вони приводять у рух усі інші складові системи публічного управління. Застосування комплексного підходу дало змогу аргументувати допрацьовану типологізацію конкретних механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку – правового, організаційного та економічного. Крім того, акцентовано на ролі оцінювання напрямків функціонування цих механізмів, підвищити яке покликано: 1) зниження впливу загальнодержавних і локальних загроз, а також вчасне реагування на них; 2) результативна реалізації стратегії та заходів державної політики у сфері нацбезпеки загалом і безпеки особистості зокрема; 3) зміцнення кадрового й інституційного потенціалу гарантування такої безпеки; 4) поліпшення координації та публічно-приватного партнерства між усіма зацікавленими сторонами.

4. З використанням методу історичної формалізації досліджено генезу функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. Виявлено, що з моменту проголошення незалежності України було прийнято понад 200 таких правових документів у сфері сталого розвитку та безпеки особистості, які різною мірою визначають особливості гарантування такої безпеки, а саме: 1) у період з 1991 р. по 1996 р. було закладено основи системи безпеки й стабільного розвитку України шляхом прийняття її Конституції та перших стратегічних документів у цій сфері; 2) у період з 1997 р. і по 2014 р. відбувалося перманентне формування сталого розвитку шляхом реалізації стратегічних та програмних документів, що визначають окремі напрями і соціальної, і економічної державної політики; 3) у період з 2015 р. і по теперішній час, на відміну від попередніх років, вживаються заходи щодо забезпечення саме сталого розвитку України та системи її безпеки з акцентуванням уваги саме на безпеці людини.

5. Оцінивши сучасний стан результативності функціонування організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою

особистості в контексті сталого розвитку України, характеризуємо його як незадовільний через незабезпечення його комплексності та стратегічності. Оцінювання проведено з урахуванням положень Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (2019 р.), Стратегії національної безпеки «Безпека людини – безпека країни» (2020 р.), Стратегії людського розвитку (2021 р.) у таких сферах: демографічна; охорона здоров'я; наука та освіта; культура; фізична культура та спорт; рівень життя, зайнятість та соціальна підтримка населення; забезпечення рівності чоловіків і жінок. Встановлено, що в межах чинного правового поля України не визначено необхідних критеріїв публічного управління, які б дозволяли оцінити на системній основі фактичний стан забезпечення і безпеки особистості, і сталого розвитку України. Виявлено, що в Стратегії людського розвитку (2021 р.) належним чином не конкретизовані напрямки забезпечення такого розвитку з позиції охорони праці та шляхи усунення асиметрії робочої сили за професійно-кваліфікаційними ознаками (розміром оплати праці, видами економічної діяльності, станом захищеності зайнятості на робочих місцях, безпекою умов праці), що спонукає населення до трудової й незворотної міграції. Крім того, вона не враховує новітніх тенденцій у зниженні такої асиметрії. На цій підставі доведено необхідність узгодження Стратегії людського розвитку із ст. 153 Кодексу законів про працю України, яким передбачено можливість укладення договорів на дистанційну роботу. Визнано, що не вирішення такої проблеми, з одного боку, суперечить вектору «безпека людини – безпека країни», який окреслено як стратегічний напрям розвитку України. А з іншого – забезпечує появу нових і загострення наявних негативних тенденцій у сфері безпеки особистості та держави. Крім того, цьому сприяє існуюча поліцентричність формування організаційного механізму публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку України. З'ясовано, що до формування та реалізації такого управління залучено 8 основних міністерств, понад 15 центральних органів виконавчої влади (окремі фонди, а також різні відомчі підприємства та установи), місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування в регіонах. Наголошується на приведенні функціональної будови організаційного механізму публічного управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку України у відповідність до об'єкта державного впливу через урахування положень фундаментальної науки.

6. Узагальнено й охарактеризовано такі закордонні моделі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку: «модель стійкого розвитку»; «модель нестійкого розвитку»; «нову модель організації сталого розвитку». Виявлено, що незважаючи на відсутність єдиної моделі щодо його забезпечення, саме «нова модель організації сталого розвитку» відзначається значною дієвістю, адже враховує зміни його парадигми та вимоги суспільства щодо комплексного гарантування та координації системи безпеки й реалізації «належного врядування». Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України, обґрунтовуємо необхідність упровадження саме цієї моделі на її теренах. Акцентовано, що «нова модель організації сталого розвитку»

набула повсюдного поширення, зокрема у Німеччині та Республіці Польща, які визнані регіональними лідерами Центральної та Східної Європи в питаннях підтримки системи безпеки загалом і безпеки людини зокрема, а також соціально-економічного розвитку.

7. Запропоновано концептуальні засади вдосконалення системи публічного управління у сфері безпеки особистості та сталого розвитку в Україні: 1) визнання Міністерства розвитку громад і територій України як координуючого суб'єкта у цій сфері по всій вертикалі влади із підпорядкуванням його відповідному віце-прем'єр-міністру; 2) відновлення роботи Національної ради із сталого розвитку та підпорядкування її цьому міністерству; 3) актуалізацію ролі регіональних органів публічної влади в питаннях забезпечення безпеки особистості. Доведено, що реалізація запропонованих заходів має забезпечити дотримання низки наукових принципів, відповідно до яких необхідне комплексне агрегування інтересів населення, а також оперативне їх задоволення. У цьому контексті надано пропозиції щодо функціональних векторів співпраці Міністерства розвитку громад і територій України та Національної ради із сталого розвитку, серед яких основним визнано розробку та реалізацію стратегії сталого розвитку України в контексті гарантування безпеки особистості. Уточнено п'яти-рівневу ієрархію загроз цій безпеці, серед яких виокремлено асиметрію робочої сили та загрози, пов'язані із зайнятістю на робочих місцях, безпекою й охороною умов праці та ін.

8. Удосконалено комплексний підхід до впровадження перспективних форм публічного управління у сфері забезпечення сталого розвитку та безпеки особистості. Він передбачає дієву координацію державної політики у сфері забезпечення сталого розвитку та безпеки особистості в таких напрямках: 1) укладення регіональних і територіальних угод; 2) здійснення стратегічного планування; 3) деконцентрація владних повноважень, що відбувається в межах реформи децентралізації влади; 4) реалізації публічно-приватного партнерства тощо. Наголошено, що ці підсистеми координації державної політики різною мірою відзначаються дуальністю та парадигмальністю. Виявлено, що дуальністю та парадигмальністю характеризуються форма, яка передбачає укладення регіональних і територіальних угод, здійснення стратегічного планування, а також реалізацію публічно-приватного партнерства. Акцентовано, що деконцентрація владних повноважень, що реалізується в межах реформи децентралізації влади, відзначається парадигмальністю, але не дуальністю. У цьому контексті обґрунтовано необхідність доопрацювати чинний Закон України «Про засади державної регіональної політики» шляхом доповнення положеннями щодо розвитку форм координації у сфері забезпечення безпеки особистості, а саме: 1) порядком укладення регіональних угод у цій сфері; 2) переліком напрямків їхнього застосування тощо.

9. Визначено новації у правовому механізмі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку, які передбачають упровадження уточненої концепції безпеки особистості.

Доведено, що ця концепція має, з одного боку, враховувати положення концепції національної безпеки (з позиції співвіднесення цих видів безпеки), а з іншого – визначати порядок моніторингу й попередження загроз, які можуть трансформуватися в небезпеки для людини. Серед цих загроз виокремлено ті, що пов'язані з актуалізацією міграційних процесів, поширенням проблеми бідності та хвороб, посиленням несприятливого природного впливу, а також загроз, які виникають у період військових, збройних, суспільно-політичних та інших конфліктів, здатних спровокувати підриг національної та суспільної безпеки. Крім того, акцентовано на врахуванні принципів фундаментальної науки під час формування вітчизняного правового поля у сфері забезпечення безпеки особистості, а саме: концепція → стратегія → план.

10. Обґрунтовано перспективи розвитку організаційного й економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, які передбачають реалізацію низки заходів. Серед них визначено такі, що пов'язані з реагуванням на загрози у сфері безпеки особистості (загрози у сфері міграції, охорони здоров'я, освіти, екології, охорони праці тощо). Аргументовано, що з метою комплексного оцінювання результатів реалізації цих заходів доцільно застосовувати ключові показники ефективності (КПІ). Вони дозволять визначити стан інституційного впровадження концепції безпеки особистості як у масштабах усієї країни, так і в регіонах, що є найбільш наближеними до потреб населення. У цьому контексті рекомендовано в межах реформи децентралізації влади забезпечити передачу певних контрольних функцій (зокрема, у сфері охорони праці) виконавчим органам, міським радам обласного значення та сільським, селищним, міським радам об'єднаних територіальних громад. Це покликано забезпечити вчасність і комплексність реагування на загрози безпеці особистості.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Tsymbal B., Kriukov O., Radchenko O., Dakal A., Kvasiuk V. Personal Security as a Component of Sustainable Development of Society and the State. *Digital transformation of education and science: theory and practice : monograf.* Springer, Cham, 2023. Pp. 78–91.

Особистий внесок: охарактеризовано особисту безпеку як складову сталого розвитку суспільства та держави.

2. Цимбал Б. М. Методологія й імперативи формування публічного управління безпекою особистості в умовах забезпечення сталого розвитку України : монографія. Х.: ФОП Боровін О.В., 2023. – 202 с.

*Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних
Web of Science Core Collection та/або Scopus*

3. Tsymbal B., Drohomeretska I., Sakharova K., Serohina N. (2022). Personality Security as a Component of Social Security in the Public Administration System in Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 12, 2, XXXI, Pp. 223–228. <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/PDF/120231.pdf>. (стаття Web of Science).

Особистий внесок: проаналізовано державно-управлінські аспекти забезпечення безпеки особистості як складової соціальної безпеки в Україні.

4. Tsymbal, B., Kuzmenko, S., Huseynov, I., Dobkina, K. (2023). Institutional systems of public administration of personal security: Sistemas Institucionales de Administración Pública de Seguridad Personal. *Cuestiones Políticas*, 41(76), Pp. 311–335. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4176.17>. (стаття Web of Science).

Особистий внесок: визначено науково-теоретичні засади формування інституційної системи державного управління особистою безпекою.

5. Tsymbal B., Dreval Yu., Petryshchev A., Andreev A. (2023). Personal Security and Sustainable Development at Work. *Cuestiones Políticas*, 41(78), Pp. 218–231. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.15> (стаття Web of Science).

Особистий внесок: досліджено особливості гарантування особистої безпеки та стійкого розвитку на роботі в контексті охорони праці.

Статті у фахових виданнях:

6. Цимбал Б.М. (2021). Забезпечення безпеки особистості на сучасному етапі трансформації суспільства. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління"*, 1 (14), 396–403 <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2021-1-46>.

7. Цимбал Б.М., Крюков О.І. (2021). Аналіз генези стратегічності публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління"*, 2 (15), 420–427 <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2021-2-49>.

Особистий внесок: визначено стратегічні засади розвитку публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

8. Цимбал Б.М. (2022). Людський фактор в системі публічного управління безпекою людини: теоретико-концептуальний аспект. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 1(19), 73–79. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-1\(19\)-73-79](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-1(19)-73-79).

9. Цимбал Б.М. (2022). Соціальні механізми в системі управління безпекою особистості. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 2, 60–63. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.9>.

10. Цимбал Б.М. (2022). Парадигма соціальної безпеки особистості у системі публічного управління охороною праці в Україні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*, 1(75), 68–71. <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.1.11>.

11. Цимбал Б.М. (2022). Основні форми забезпечення безпеки особистості на стадії соціальної трансформації та реформування. *Інвестиції: практика та досвід*, 17, 113–117. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.17.113>.

12. Цимбал Б.М. (2022). Механізм публічного управління безпекою особистості: якісно-новий вимір у системі цифрових технологій та інновацій. *Публічне управління і адміністрування в Україні*, 30, 91–94. <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.30.15>.

13. Цимбал Б.М. (2022). Механізми публічного управління безпекою особистості в контексті державно-правової політики України. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*, 5. <https://doi.org/10.25313/2617572X-2022-5-8182>.

14. Цимбал Б.М. (2022). Категоріальні принципи формування соціального захисту особистості у системі публічного управління. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, 5, <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-02-01>.

15. Цимбал Б.М. (2022). Гендерні аспекти публічного управління у контексті безпеки особистості: загальнотеоретичний аналіз. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*, 3(77), 62–66. <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.3.10>.

16. Цимбал Б.М. (2022). Публічне управління безпекою особистості крізь призму соціального захисту та соціальної безпеки. *Публічне управління та митне адміністрування*, 3 (34), 58–61. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2022-3.8>.

17. Цимбал Б.М. (2022). Концепція особистої безпеки: перспективи впровадження в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління"*, 2 (17), 279–284. <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-2-32>.

18. Цимбал Б.М. (2023). Правовий механізм публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. *Журнал «Інвестиції: практика та досвід»*, 2, 87–92. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.2.87>.

19. Цимбал Б.М. (2023). Зарубіжний досвід публічного управління безпекою особистості. *Журнал «Наукові перспективи»*, 1(31), 182–192. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-182-192](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-182-192).

20. Цимбал Б.М., Крюков О.І. (2023). Механізми вдосконалення публічного управління безпекою особистості в контексті зарубіжного досвіду. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління"*, 1 (18), 183–191. DOI 10.52363/2414-5866-2023-1-19.

Особистий внесок: обґрунтовано організаційний механізм вдосконалення публічного управління безпекою особистості з урахуванням зарубіжної

практики.

21. Цимбал Б.М., Дакал А.А., Радченко О.О. (2023). Концепція сталого розвитку та безпека особистості: державно-управлінські аспекти. *Журнал «Наукові перспективи»*, 8(38), 287–300. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-287-300](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-287-300).

Особистий внесок: визначено концептуальні засади сталого розвитку та публічного управління безпекою особистості.

Статті у закордонних наукових фахових виданнях:

22. Tsymbal B. (2022). The concept of personal security in the context of the transformation of legal relations in society. *Public administration and state security aspects*, 1/2022, 158-165. 10.52363/passa-2022.1-16.

23. Tsymbal B. (2023). Social Protection of the Individual in the System of State Security. *Public administration and state security aspects*. Vol. 3/2023. Pp. 37-46. DOI: 10.52363/passa-2023.1-5.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

24. Цимбал Б.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Крюков О.І. Особливості сучасного стану функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в Україні. *Запобігання надзвичайним ситуаціям та їх ліквідація: 2022 рік : матеріали круглого столу (вебінару), 23 лютого 2022*. Харків : НУЦЗУ, 2022. С. 116–117.

Особистий внесок: проаналізовано організаційно-правове забезпечення публічного управління безпекою особистості в Україні.

25. Цимбал Б.М. Безпека людини як чинник національної безпеки держави. *Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки 16–20, 26 травня 2022 року. Держава XXI століття: погляд молоді*. Житомир : «Житомирська політехніка», 2022. С. 421.

26. Цимбал Б.М., Крюков О.І. Соціальні принципи забезпечення безпеки особистості в системі публічного управління. *Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу : Матеріали IV всеукраїнської наукової конференції (м. Харків, 28 жовтня 2022 року)*. За ред. Д.В. Миколенка, В. П. Солових. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 62–65.

Особистий внесок: визначено місце та роль безпеки особистості в системі публічного управління.

27. Цимбал Б.М. Безпека особистості в системі публічного управління. *Матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Тернопіль, 4 листопада 2022 р.* Міжнародний центр наукових досліджень. – Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 48–50.

28. Цимбал Б.М. Особливості системи безпеки особистості у публічному управлінні. *Матеріали щорічної науково-практичної конференції*

«Публічне управління: український вимір», 07 грудня 2022 р. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. С. 72–73.

29. Цимбал Б.М. Безпека особистості в системі національної безпеки держави. *Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференція «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика», 16 березня 2023 р. Х. : НУЦЗ України, 2023. С. 112–114.*

30. Цимбал Б.М. Безпека особистості у системі цивільного захисту. *Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організаційно-управлінське та економіко-правове забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)», м. Черкаси, 16 березня 2023 р. Черкаси, Видавець Вовчок О. Ю., 2023. С. 191–193.*

31. Цимбал Б.М. Безпека особистості в контексті реалізації ефективної безпекової політики держави. *Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи», м. Хмельницький, 18 травня 2023 р. ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 158–160.*

АНОТАЦІЯ

Цимбал Б. М. Механізми публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2024.

У дисертаційній роботі на доктринальному рівні вирішено важливу наукову проблему, яка полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ і розробленні практичних рекомендацій з удосконалення механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. Це дозволило сформулювати низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства з метою вдосконалення системи публічного управління у сфері гарантування безпеки особистості та сталого розвитку України, які передбачають систематизацію дії його організаційного механізму.

Зокрема, визначено, що така систематизація зумовлює активізацію діяльності Міністерства розвитку громад і територій України із забезпечення горизонтальної та вертикальної координації державної політики у зазначеній сфері, а також інших органів публічної влади. Крім того, аргументовано необхідність відновлення роботи Національної ради із сталого розвитку та підпорядкування її цьому міністерству, що підкріплюється наведеними пропозиціями щодо функціональних напрямків їхньої взаємодії, особливо в питаннях гарантування соціальної безпеки та безпеки особистості.

Уперше у вітчизняній науці державного управління запропоновано низку

новацій у правовому механізмі публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України, серед яких найбільш значущою є прийняття концепції безпеки особистості, що передбачає визначення, моніторинг і попередження загроз. До них віднесено актуалізацію міграційних процесів, поширення бідності та хвороб, посилення несприятливого природного впливу, а також загрози, які виникають у період військових, збройних, суспільно-політичних та інших конфліктів, здатних спровокувати підриг національної безпеки. Акцентовано, що прийняття концепції безпеки особистості має відбуватися з урахуванням принципів фундаментальної науки, а саме: концепція → стратегія → план. Наступними важливими правовими документами в межах досліджуваної проблематики, які слід прийняти, є оновлена стратегія сталого розвитку України, а також план її відновлення та розбудови.

Крім того, вдосконалено наукові підходи до оцінювання стану результативності дії організаційного та економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України в розрізі основних складників. Із застосуванням цих підходів визначено поліцентричність формування організаційного механізму публічного управління в цій сфері та невідповідність його функціональної будови об'єктові державного впливу через неврахування положень інституціоналізму. Варто відзначити, що виявлені факти недосконалості побудови та функціонування організаційного механізму публічного управління в цій сфері підтверджено результатами дії економічного механізму публічного управління за стратегічними та оперативними цілями в певних сферах. До них віднесено: демографічну сферу, сферу охорони здоров'я та праці, сферу освіти й науки, сферу культури, рівень життя, сферу зайнятості та державної підтримки населення, забезпечення гендерної рівності тощо.

Визначено положення про те, що національна та суспільна безпека органічно пов'язані з особистою безпекою громадян як комплекс громадських інтересів, спрямованих на захист конституційних прав і свобод людини та громадянина. На цій підставі уточнено визначення поняття «безпека особистості» як захищеність життєво важливих інтересів окремих громадян, соціальних груп, а також системи суспільних цінностей (якими є безпека особистості та суспільства, законність і правова захищеність людини, демократія та народний суверенітет, плюралізм і вільна боротьба ідей та інтересів, мир і злагода в суспільстві тощо) від внутрішніх і зовнішніх загроз політичного, економічного, державно-управлінського, соціального та іншого характеру. Аргументовано, що головним у забезпеченні безпеки особистості є наявність політичної волі держави, інтеграція всіх засобів її впливу, що використовуються в цьому процесі, подальше поліпшення становища в економічній, соціальній, науково-технічній та військовій сферах. Крім того, необхідне відповідне наукове та матеріально-фінансове забезпечення для належного функціонування цих сфер. У цьому контексті досліджена класифікація механізмів публічного управління безпекою особистості та її

соціального захисту.

Дістало подальшого розвитку визначення генези функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України з позиції його стратегічності. Виявлено, що з моменту проголошення незалежності України було прийнято понад 200 таких правових документів у сфері сталого розвитку й безпеки особистості, але вони так і не забезпечили належного рівня такого розвитку. Свідченням цього є згруповані етапи функціонування правового механізму публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України: 1) «етап закладення основ системи безпеки та стабільного розвитку держави» – 1991–1996 рр. (прийнята Конституція України та інших важливих правових документів у досліджуваній сфері); 2) «етап перманентного формування» – 1997–2014 рр. (акцентується увага саме на забезпеченні соціальної та економічної державної політики); 3) «етап відновлення реформування» – з 2015 р. і по теперішній час (відзначається забезпеченням насамперед сталого розвитку України та середньострокової стратегічності системи її безпеки з акцентуванням уваги саме на безпеці людини (безпеки особистісної)).

Узагальнено закордонний досвід реалізації моделей публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку із застосуванням модельного підходу до визначення можливостей використання позитивного зарубіжного досвіду, що передбачає включення до переліку критеріїв оцінювання ситуаційних змін взаємопов'язаних моделей, а саме: 1) модель стійкого розвитку; 2) модель нестійкого розвитку; 3) нова модель організації соціально-економічного розвитку, яка визнана методологічною основою формування системи безпеки суспільства та окремої особистості, а також дієвої державної політики.

Обґрунтовано перспективи розвитку організаційного та економічного механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України. У межах цих перспектив уточнено заходи з реагування на загрози у сфері безпеки особистості. Серед них особливе місце посідають збройна агресія, суспільно-політичні та інші конфлікти, що окреслюють стратегічні вектори розвитку України. Аргументовано, що реалізація цих заходів вимагає оновлення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. (2019 р.), Стратегії національної безпеки «Безпека людини – безпека країни» (2020 р.), Стратегії людського розвитку України (2021 р.) та інших правових документів з метою реагування на наслідки збройної агресії проти неї.

Водночас удосконалено комплексний підхід до впровадження перспективних форм публічного управління у сфері забезпечення сталого розвитку та безпеки особистості. У межах зазначеного підходу також обґрунтовано необхідність доопрацювання чинної правової бази України у цій сфері, зокрема у напрямку доповнення її положеннями щодо розвитку форм вертикальної координації з метою забезпечення соціальної безпеки та безпеки

особистості.

Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність методів і способів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження, які ґрунтуються на фундаментальних положеннях з питань публічного управління, публічного адміністрування, інституціоналізму тощо. Дослідження побудовано на системному, інституціональному та інших наукових підходах, реалізацію яких забезпечує сукупність певних методів.

Науково-практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування в діяльності органів державної влади, що сприятиме вдосконаленню механізмів публічного управління безпекою особистості в контексті забезпечення сталого розвитку України.

Крім того, запропоновані в дисертаційній роботі теоретичні положення можуть бути використані під час розробки програми професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань впровадження концепції безпеки особистості, адже регіональний рівень публічних інституцій є найбільш наближеним до потреб населення.

Ключові слова: механізми публічного управління безпекою особистості, сталий розвиток, органи публічної влади, оцінювання, концепція.

SUMMARY

Tsybmal B. M. Mechanisms of public management of personal security in the context of ensuring sustainable development of Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for obtaining the scientific degree of the Doctor of Sciences of Public Administration, specialty 25.00.02 – Mechanisms of State Administration. National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv, 2024.

In the dissertation, an important scientific problem was solved at the doctrinal level, which consists in substantiating the theoretical and methodological foundations and developing practical recommendations for improving the mechanisms of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine. This made it possible to formulate a number of proposals for amendments and additions to the current legislation with the aim of improving the system of public administration in the sphere of guaranteeing personal safety and sustainable development of Ukraine, which provide for the systematization of its organizational mechanism. It was determined that this systematization leads to the activation of the activities of the Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine to ensure horizontal and vertical coordination of state policy in the specified area, as well as other public authorities. In addition, the necessity of restoring the work of the National Council for Sustainable Development and subordinating it to this ministry is argued, which is supported by the above proposals regarding the functional directions of their interaction, especially in matters of guaranteeing social security and personal

security.

For the first time in the national science of public administration, a number of innovations were proposed in the legal mechanism of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine, among which the most significant is the adoption of the concept of personal safety, which involves the identification, monitoring and prevention of threats. These include the actualization of migration processes, the spread of poverty and disease, the strengthening of adverse natural influences, as well as threats that arise during military, armed, socio-political, and other conflicts capable of undermining national security. It was emphasized that the adoption of the concept of personal safety should take into account the principles of fundamental science, namely: concept → strategy → plan. The next important legal documents within the framework of the researched issues, which should be adopted, are the updated strategy for the sustainable development of Ukraine, as well as the plan for its restoration and development.

In addition, scientific approaches to assessing the state of effectiveness of the organizational and economic mechanisms of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine in terms of the main components have been improved. With the application of these approaches, the polycentricity of the formation of the organizational mechanism of public administration in this area and the inconsistency of its functional structure with the object of state influence due to the disregard of the provisions of institutionalism were determined. It is worth noting that the revealed facts of imperfection of the construction and functioning of the organizational mechanism of public administration in this area are confirmed by the results of the economic mechanism of public administration for strategic and operational goals in certain areas. These include: the demographic sphere, the sphere of the occupational Safety and Health, the sphere of education and science, the sphere of culture, the standard of living, the sphere of employment and state support of the population, ensuring gender equality, etc.

The provision that national and public security is organically connected with the personal security of citizens as a set of public interests aimed at protecting the constitutional rights and freedoms of a person and a citizen has been determined. On this basis, the definition of the concept of "personal security" has been clarified as the protection of the vital interests of individual citizens, social groups, as well as the system of public values (such as the security of the individual and society, the legality and legal protection of a person, democracy and popular sovereignty, pluralism and the free struggle of ideas and interests, peace and harmony in society, etc.) from internal and external threats of a political, economic, state-management, social and other nature. It is argued that the main thing in ensuring the safety of the individual is the presence of the political will of the state, the integration of all means of its influence used in this process, further improvement of the situation in the economic, social, scientific, technical and military spheres. In addition, appropriate scientific and material and financial

support is necessary for the proper functioning of these areas. In this context, the classification of the mechanisms of public management of personal safety and its social protection is investigated.

The definition of the genesis of the functioning of the legal mechanism of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine from the standpoint of its strategic was further developed. It was revealed that since the declaration of independence of Ukraine, more than 200 such legal documents in the field of sustainable development and personal safety have been adopted, but they have not ensured the proper level of such development. Evidence of this is the grouped stages of functioning of the legal mechanism of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine: 1) "the stage of laying the foundations of the system of security and stable development of the state" – 1991–1996 (the Constitution of Ukraine and other important legal documents in the studied area were adopted); 2) "stage of permanent formation" – 1997–2014 (the focus is on ensuring social and economic state policy); 3) "recovery stage of reform" – from 2015 to the present (marked primarily by ensuring the sustainable development of Ukraine and the medium-term "strategic" of its security system with an emphasis on human security (personal security)).

The foreign experience of implementing models of public management of personal safety in the context of ensuring sustainable development is summarized with the application of a model approach to determining the possibilities of using positive foreign experience, which involves inclusion in the list of criteria for evaluating situational changes of interconnected models, namely: 1) model of sustainable development; 2) model of unsustainable development; 3) a new model of the organization of socio-economic development, which is recognized as a methodological basis for the formation of a system of security for society and an individual, as well as an effective state policy.

The prospects for the development of organizational and economic mechanisms of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine are substantiated. Within these perspectives, measures to respond to threats in the sphere of personal security have been specified. Among them, armed aggression, socio-political and other conflicts that outline the strategic vectors of Ukraine's development occupy a special place. It is argued that the implementation of these measures requires updating the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030 (2019), the National Security Strategy "Human Security - the Security of the Country" (2020), the Human Development Strategy of Ukraine (2021) and other legal documents in order to respond to the consequences of armed aggression against her.

At the same time, a comprehensive approach to the implementation of promising forms of public management in the field of ensuring sustainable development and personal safety has been improved. Within the limits of the mentioned approach, the need to finalize the current legal framework of Ukraine in this area is also substantiated, in particular in the direction of supplementing it

with provisions on the development of forms of vertical coordination in order to ensure social security and personal security.

The methodological basis of the dissertation work is a set of methods and methods of scientific knowledge and general scientific principles of conducting research, which are based on fundamental provisions on issues of public management, public administration, institutionalism, etc. The research is based on systemic, institutional and other scientific approaches, the implementation of which is provided by a set of certain methods.

The scientific and practical significance of the obtained results lies in the possibility of their application in the activities of state authorities, which will contribute to the improvement of the mechanisms of public management of personal safety in the context of ensuring the sustainable development of Ukraine.

In addition, the theoretical provisions proposed in the dissertation can be used during the development of a professional training program for civil servants and local self-government officials on the implementation of the concept of personal safety, because the regional level of public institutions is the closest to the needs of the population.

Keywords: mechanisms of public management of personal safety, sustainable development, public authorities, evaluation, concept.

Відповідальний за друк: Крюков О.І.
Підписано до друку 15.12.2023 р.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.